

Tarih ve GÜNCE

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic
Sayı: 17 (2025/Yaz), ss. 135-162.

Geliş Tarihi: 26 Haziran 2025
Kabul Tarihi: 19 Temmuz 2025

Araştırma Makalesi/Research Article*

II. Dünya Savaşı Döneminde Milas (Muğla) Bombardımanı (15 Mart 1942)

Doğuş ŞEKER**

Hüseyin Can EREN***

Öz

Günümüzde Muğla ilinin en büyük ilçelerinden biri olan Milas, stratejik anlamda bölgenin en önemli kentlerinden biridir. Bu durum kenti tarihin birçok döneminde siyasal ve ekonomik açıdan devletlerin mücadele ettiği bir yer haline getirmiş, Birinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından kent İtalyan işgaline maruz kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı esnasında ise Türkiye doğrudan söz konusu savaşa katılmamış olmasına rağmen Milas'a 15 Mart 1942 tarihinde Birleşik Krallık'a ait Kraliyet Hava Kuvvetleri uçakları tarafından yapıldığı düşünülen hava bombardımanı gerçekleştirilmiş, olayda bir vatandaş hayatını kaybetmiş, bombaların isabet ettiği binalarda ve çevresinde maddi hasar oluşmuştur. Bu çalışmada Milas Bombardımanı ele alınmakta, yapılan çalışmayla konu hakkında literatürde kısıtlı olan bilgi birikimine yazılı kaynakların yanında sözlü kaynaklara da başvurularak katkı yapılmaktadır. Mevcut kaynaklar, gazeteler ve arşiv belgeleri kullanılarak olay Türkiye ve İngiltere'nin tutumu dahil edilerek incelenmiştir. Bombalama olayı esnasında hayatını kaybeden Bekçi Durmuş Işıldak'ın hayatta olan aile üyelerinden gerekli bilgiler alınarak literatürde yer alan bilgilerle karşılaştırılmış ve tüm veriler tutarlı bulunmuştur. Ayrıca bölgede fiziki olarak incelemelerde bulunulmuş, iddiaların doğruluğu alan çalışması

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Öğretim Görevlisi, Namık Kemal Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, dogusseker@nku.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9280-6065.

*** Öğrenci, Akdeniz Üniversitesi Tarih Bölümü, huseyincnren34@gmail.com, Orcid: 0000-0002-5847-6437.

yapılarak kontrol edilmiştir. Düşen bombalardan birinin askeri cephaneliğe çok yakın olan Bekçi Durmuş'un evinin önüne düşmesi ile bombardımanın amacının kasıtlı sabotaj olduğu tahmin edilmektedir. Netice itibarıyla İngiltere hükümeti zarara uğrayan Türk vatandaşlarına ödeme yaparak özür dilemiş ve gerginlik daha fazla artmadan konu kapanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Milas, II. Dünya Savaşı, Bekçi Durmuş, İngiltere, Türkiye

Bombing of Muğla-Milas During World War II (15 March 1942)

Abstract

Milas, currently one of the largest districts of Muğla Province, holds a strategic position that has made it one of the most significant cities in the region throughout history. This importance has rendered Milas a site of political and economic contention across various historical periods. Following World War I, the city fell under Italian occupation. Although Türkiye did not directly participate in World War II, an aerial bombing—believed to have been carried out by aircraft belonging to the Royal Air Force of the United Kingdom—targeted Milas on March 15, 1942. The attack resulted in the death of one civilian and caused material damage to buildings and surrounding areas. This study examines the Milas Bombing in detail, contributing to the limited existing literature by incorporating not only written sources but also oral testimonies. Utilizing available archival documents, newspapers, and official records, the event is analyzed with particular attention to the stances of both Türkiye and the United Kingdom. Testimonies from surviving family members of Durmuş Işıldak—the night watchman who lost his life in the bombing—have been collected and compared with published accounts, showing consistent findings. Fieldwork was conducted to verify claims through on-site physical investigation. The fact that one of the bombs landed directly in front of Işıldak's residence, located near a military ammunition depot, suggests that the bombing may have been a deliberate act of sabotage. Ultimately, the British government issued an apology and provided ex-gratia compensation to the affected Turkish citizens, thereby resolving the incident before tensions escalated further.

Keywords: Milas, World War II, Bekçi Durmuş, United Kingdom, Türkiye

Giriş

Muğla'nın Milas ilçesi tarihi dönemlerin çoğunda stratejik anlamda önemli bir kent olma pozisyonunu korumuştur. Milas'ın konum olarak önemini idrak etmek için verilecek en tutarlı örnek Karya Uygarlığı ve Menteşe Beyliği'ne başkentlik yapması ve Güllük gibi stratejik bir limana sahip olmasıdır. MÖ 400 yıllarında Karyalılar başkentlerini günümüzde Bodrum olarak bilinen Halikarnasos'a taşısa da Milas önemini daima korumaya devam etmiştir.¹

Yunan tarihçi Strabon, Milas kenti için *"Son derece verimli bir ovaadır. Ovanın yukarısında kule gibi bir tepe ve en iyi beyaz mermer ocağı bulunan bir dağ yükselir. Bu ocaktan tapınak ve diğer yapıtlar için bol miktarda taş çıkartılır."* demiştir.² 1333 yılında ise İbn-i Battuta Milas'ı ziyaret etmiş ve ahilere misafir olduğundan, Anadolu'nun en güzel şehirlerinden biri olan Milas'ın sularının, meyvelerinin ve bahçelerinin bolluğundan söz ederken Milas yakınındaki Beçin'de Orhan bin Menteşe diye belirttiği hükümdarı ziyaret ettiğini yazmıştır.³ Evliya Çelebi ise 17. yüzyılın ikinci yarısında Milas için *"Şehir, Sudere (Sodra) dağından bir top atımı uzak, taşlık bir yerdedir. Limon, incir, turunç ve narı meşhurdur. 12 mahalle, 7 mihraptır. Ayrıca mescitler, iki hamamı, iki hanı vardır. 50 kadar dükkân var. Şehrin en mühim mahsulü tütündür. Bütün Anadolu'ya tütün buradan gider. Su ve havası çok ağırdır. Eşği ve ecinniye sıtma tutar..."* demiştir.⁴ 1738-1739 yıllarında kenti ziyaret eden Richard Pococke, şehrin küçük ve kötü inşa edildiğini, bu dönemde bölge ticaretini tütün, pamuk ve balmumunun teşkil ettiğini belirtmektedir.⁵

Tarihçi ve seyyahların notlarını incelediğimizde karşımıza siyasi ve ekonomik açıdan önemi son derece fazla olan bir kent olarak Milas çıkmaktadır. Çevre köyler haricinde özellikle Milas'ın merkezi, Beçin ile Güllük kasabaları tarihin her döneminde yönetimler açısından değerli sayılmıştır. Beçin Kalesi, bir

¹ Feray Koca ve Bayram Akça, "Antik Karya'nın Başkenti Halikarnassos'da Kent Planlama Anlayışı, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi 19, sayı 40 (2017): 45.

² Bilgi Taşkıran, Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Milas, 1923-1960 (Milas Belediyesi Kültür Yayınları, 2022), 23.

³ Taşkıran, Milas, 25.

⁴ Taşkıran, Milas, 26.

⁵ Taşkıran, Milas, 26.

tepe üzerine kurulmuş ve etrafı iyi gözetleyen, çevrede olup biteni hızlıca tespit edebilecek bir konumdadır. Milas merkez özellikle ticaret ve tarım için önemlidir. Güllük ise limanı olması sebebiyle stratejik açıdan çok önemlidir. Güllük limanının kontrolü kaybedildiğinde merkez ve Beçin de tehlikeye girmiş sayılmaktaydı. Bu sebeptendir ki Milas'ın önemli hadiseleri Güllük Limanı'ndan başlar. Bölgede 16 Mayıs 1919 tarihindeki İtalyan işgali ve 15 Mart 1942'deki Milas bombardımanı Güllük'ten başlamıştır (EK-1).⁶

Bölgenin Birinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından İtalyanlar tarafından işgali, 16 Mayıs 1919 tarihinde Güllük Limanı'na yapılan çıkarmayla başlamıştır.⁷ Bu tarihten itibaren İtalyanların Milas'taki icraatlarından gazete dağıtmak, sinema açmak, hastane, sağlık ocağı, dispanser, seyyar hastane, pansuman ve ilk yardım servisleri ile gezici ambulanslar şeklinde sağlık hizmetleri vermek, veterinerlik hizmetlerinde bulunmak, İzmir, Aydın, Milas ve Milas, Muğla, Fethiye arasına telgraf hattı kurup yerel halkın yararlanmasını sağlamak, Güllük-Milas-Ahiköy-Mandalyat arası telefon hattı oluşturmak şeklinde bahsedebiliriz. Bu durum genelde İtalya'nın işgaline maruz kalan diğer bölgeler için de geçerliliğini korumaktadır.⁸ İşgal dönemine ilişkin kaynaklar ve halk belleğinde yer eden anılar, İtalyan işgalinin kent halkı tarafından bazı münferit olaylar dışında rahatsızlık verici bulunmadığını göstermektedir.

Buna rağmen Milaslılar bağımsızlık ilkesini önceleyerek Milli Mücadele'nin bir parçası olmuş, Kuva-yı Milliye hareketine katılarak mücadelelerini sürdürmüştür. Bu direniş 16 Mayıs 1919'da Menteşeliler Müdafaa-yı Vatan Cemiyeti'nin kurulmasıyla başlamıştır. Bununla birlikte Milas'ta Halil İbrahim Efendi başkanlığında kurulan Kuva-yı Milliye Komitesi, Milas'ın Yunan-İtalyan işgalinin kavşak noktası olması sebebiyle stratejik önemini kavramış ve komite Çine'de bulunan 57. Tümen ile temas halinde bulunmuştur.⁹

Milas hakkında Cumhuriyet dönemine dair bilgi almak için 1924-1926 yılları arasında Ticaret Vekilliği görevini yürütmüş olan Ali Cenani Bey'in notları son derece kıymetlidir. Güllük Limanı'nın cumhuriyetin ilk yıllarındaki önemini vurgulayan Ali Cenani Bey notlarında Mart 1925 tarihinden Eylül 1925'in sonuna kadar limana 103 Türk, 153 İtalyan, 107 Yunan, 3 Norveç, 6 İngiliz ve 1 Felemenk

⁶ TNA, AIR, 23/1194, 10A.

⁷ Mevlüt Çelebi, "Millî Mücadele Dönemi Türk-İtalyan İlişkileri", *Belleten* 62, sayı 233 (1998): 157-206.

⁸ Taşkiran, *Milas*, 32.

⁹ Taşkiran, *Milas*, 27-28.

vapurunun geldiğinden bahsetmiş, limanın bölge açısından önemini istatistiksel anlamda açıklamıştır. Milas'ın ekonomik durumunu açıklayan Ali Cenani Bey, Milas'ın başlıca tarım ürününün zeytin olduğunu, burada üretilen zeytinlerin İtalya'ya ihraç edildiğini, zeytinyağı üretimi yapılarak Avrupa pazarına ulaştırıldığını; asidi fazla olan zeytinyağlarından da sabun üretilerek yine ihracat yapıldığını belirtmiştir.¹⁰

II. Dünya Savaşı Öncesi Türkiye'nin Aldığı Tedbirler

I. Dünya Savaşı'ndan sonra küresel siyaseti iyi okuyan bütün devletler yeni bir cihan harbinin patlak vereceğini kuşkusuz biliyorlardı. Devletlerin 1929-1939 arasındaki on yıllık askeri ve ekonomik hazırlıklarına bakıldığında bu durum görülebilmektedir. İç tedbirler ve dış ilişkiler bağlamında incelediğimizde Türkiye'nin de tutumunun bu yönde olduğu görülmektedir. Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938'deki vefatına kadar olan dönemde ve Cumhurbaşkanlığı görevini devralan İsmet İnönü'nün ilk on aylık görev süresi boyunca, olası bir savaş durumuna karşı gerekli tedbirlerin alındığı görülmektedir. Ancak bu yıllar içerisinde Türkiye'nin öncelik gösterdiği tutumun, olası bir savaşta blokların dışında kalarak tarafsızlığını savaş sonuna kadar korumak olduğu da çok açıktır. Bunun altında yatan temel sebep ise Türkiye'nin sınır güvenliğini tehdit edecek unsurlardan uzak durmak ve küresel barışın tesis edilmesinde aktif rol oynamaktır.

Almanya ve İtalya'nın faşist liderler tarafından yönetilmesi ve yayılcı politika izlemesi 1930'lu yıllarda Türk devlet adamlarına göre Türkiye ve diğer ülkeler için önemli bir tehlikeydi. 1932 yılında toplanan Silahsızlanma Konferansı ile uluslararası barışın tesis edilmesi amaçlansa da konferanstan bir sonuç çıkmamıştır. Türkiye ise diğer devletlerin dahil olmadığı bir silahsızlanma politikasının ülke çıkarlarına aykırı olduğunu belirtmiştir. Daha sonra Milletler Cemiyeti'nin bir mensubu olarak Türkiye, Silahsızlanma Konferansı'ndaki tutumu ve dünya barışına aykırı söylemleri sebebiyle Almanya'yı kınayan ve uluslararası anlaşmalara saygı duymaya çağıran kararı desteklemiştir.¹¹ Bu gergin atmosferde Türkiye, Boğazların statüsünü gündeme getirerek buradaki

¹⁰ Muhammet Güçlü, "Ali Cenani Bey'in Notlarına Göre Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bodrum ve Milas Kazalarının Ekonomik Durumu", 2. Uluslararası Her Yönüyle Bodrum Sempozyumu, (2011): 286-299.

¹¹ Müjdat Karagülmez, "Macar Arşiv Belgeleri Işığında Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı Öncesinde Yapmış Olduğu Askeri Hazırlıklar, 1935-1939", *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 51 (2020): 330

egemenliğin tam olarak kendisine verilmesi talebini uluslararası camiada dile getirmeye başlamıştır. 1933 yılının mayıs ayında gündeme getirilen bu talep Türkiye'nin barışçıl tutumu sayesinde, İtalya hariç, diğer ülkeler tarafından olumlu karşılandı. Buna göre 1923 yılında imzalanan Lozan Boğazlar Sözleşmesi iptal edilerek, 1936 yılında İsviçre'nin Montreux şehrinde yapılan 29 maddelik bir anlaşmayla İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının statüsü Türkiye lehine değiştirildi. 1938 yılında ise İtalya da bu anlaşmaya dahil oldu. Boğazların yeni statüsü ile Türkiye'nin stratejik önemi eskiye göre daha fazla artmıştır. Boğazlar daha sonra Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) bir hedefi haline gelmiştir. Özellikle Sovyetlerin Boğazlarda üs talebinde bulunması süreç içerisinde Türkiye için tehdit oluşturmıştır.¹²

Uluslararası alandaki gelişmelere bakıldığında 1930'ların başından itibaren iplerin gerildiği görülmektedir. 1936 yılında Mussolini liderliğindeki İtalya, Etiyopya'yı işgal ederek kendi topraklarına katmıştı. 25 Ekim 1936'da ise Adolf Hitler liderliğindeki Nazi Almanyası ile Faşist İtalya arasında bir iş birliği anlaşması imzalanarak 1 Kasım'da Roma-Berlin Mihver İttifakı ilan edildi. 25 Kasım'da Nazi Almanyası ile İmparator Hirohito liderliğindeki Japon İmparatorluğu arasında SSCB ve tüm komünist tehditlere karşı Anti-Komintern Paketi imzalandı. Ertesi sene Japon İmparatorluğu Çin'e saldırdı ve aynı sene içerisinde Anti-Komintern Paketi'ne İtalya da dahil oldu. 1938'de Almanya, Avusturya ile birleşti. Bloklamaların bu kadar yoğun ve belirgin olduğu ortamda Türkiye daha çok iç tedbirler ile ilgilenerek tarafsız bir politika izleme konusundaki kararını korumaya devam etti.¹³

Tarafsızlık politikası ülkeyi hiçbir tehlike yokmuş gibi yönetmek anlamına gelmeyeceği için ciddi önlemler alınmıştır. Örnek vermek gerekirse milli savunma ödeneği 1938 yılında %30,31 iken 1939'da %43,32'ye yükselmiştir.¹⁴ Buradan anlaşılıyor ki ordu her daim savaşa hazır halde tutulmaya çalışılmıştır. Askeri tedbirler alınırken iktisadi boyutta da bazı düzenlemeler yapılmış ayrıca

¹² İsmail Köse, "Yalta ve Potsdam Konferansları: Sovyetler Birliği'nin Türk Boğazlarında Egemenlik Paylaşım Talepleri", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi* 10, sayı 19 (2015): 245.

¹³ Mücahit Özçelik, "İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikası", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1, sayı 29 (2010): 255.

¹⁴ İmren Aydın ve Hikmet Zeki Kapıcı, "II. Dünya Savaşı'na Giriş Sürecinde Türkiye'nin Aldığı İç Politika Tedbirleri (1 Eylül 1939 - 18 Ocak 1940)", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 32, sayı 45 (2018): 116.

fırsatçılarla da mücadele edilmiştir. Milli savunmaya ayrılan bütçenin artması aynı zamanda ekonomik anlamda kemer sıkamak demektir.¹⁵

Üretim hacmi az olan Türkiye'nin savaş iklimi sebebiyle ithalat hareketliliğinin azalması ve tüketim harcamalarının bütün bunlara rağmen düşmeyip aksine mecburi sebeplerden dolayı artması ülke ekonomisinin son derece zor durumda olduğunun en net göstergesidir. Bu durumda arz-talep dengesinin bozulması cumhuriyet döneminde o güne kadar görülmeyen yüksek bir enflasyon oranına çıkmasına sebep olmuştur. 7 Eylül 1939 tarihinde Başbakanlığın yayınladığı gıda ve diğer maddelerin fiyatlarındaki olağanüstü artış nedeniyle tetkik başlatmasını belirten yazı ile piyasada spekülasyon yapanların tespiti için düğmeye basılmıştır.¹⁶

Bu tebliğden günler önce temel ihtiyaç maddelerine anormal zamların yapıldığı ve tüm piyasanın bundan etkilendiğini belirten gazete haberleri de mevcuttur. Başbakanlığın aldığı bu tedbirlerden sonra piyasada pirinç, yağ ve makarna başta olmak üzere spekülasyon yapılan temel gıda ürünlerinde fahiş fiyat artışının durduğu ve piyasa normaline döndüğü de gözlenmektedir.¹⁷ Hükümetin attığı adımların temel gerekçesi ise stokçuluk faaliyetlerini sonlandırmak ve üretimi artırmaya teşvik etmek olduğu yaygın görüşler arasındadır.

Bu esnada teyakkuz halinin gerektirdiği bir etken olarak belirli bölgeler için seferberlik emri çıkartılmıştı. 5 Eylül 1939 tarihli Başbakanlık tebliğinde "Memleketin bazı muntıkalarındaki ihtiyat erleri bir buçuk ay talim ve terbiye için askerlik mükellefiyeti kanununun 58. maddesine uyarak silah altına çağırılmaktadırlar." denmiştir.¹⁸ Buna rağmen tüm ülkede seferberlik kapsamına girmeyen vatandaşlar da dahil olmak üzere çoğu kişi mevcut işlerini bırakıp silahlaltına girme ihtimaline karşı memleketlerine dönmüşlerdir. Her ne kadar bu durum gurur verici bir tablo olsa da üretim faaliyetleri ve ticaretin sekteye uğramasına sebebiyet vermiştir. Bu olaylar üzerine Başbakan Refik Saydam yaptığı açıklamada Türkiye'nin savaşın taraflarıyla ilişkilerinin normal ve uluslararası kurallara uygun bir şekilde devam ettiğini, Türkiye'nin savaşın

¹⁵ Serkan Değirmenci, "İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Ekonomisi: Politikalar, Yaklaşımlar ve Sonuçlar", *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 12, sayı 2 (2023): 189.

¹⁶ Aydın ve Kapıcı, "İç Politika Tedbirleri", 118.

¹⁷ Aydın ve Kapıcı, "İç Politika Tedbirleri", 120.

¹⁸ Aydın ve Kapıcı, "İç Politika Tedbirleri", 117.

dışında olduğunu ve ülkenin belirli yerlerinde alınan tedbirlerin ihtiyati tedbir olduğunu belirtmiştir.¹⁹

Cumhuriyetin İlk Yıllarında Milas

Milas, cumhuriyetin ilanıyla gerçekleşen inkılapların bir neticesi olarak tarımda modernleşmeye başarıyla uyum sağlamıştır. Zeytin, tütün, limon ve nar yetiştiriciliğinde klasik yöntemlerden modern yöntemlere geçerek üretim hacminde artış kaydedilmiştir. Evliya Çelebi'ye göre Anadolu'ya giden tütünlerin ekseriyeti buradan çıkmış olsa da zeytin için aynısını söylemek mümkün değildir. Zeytin, uzun süre bölge ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar üretilmiş ve kent dışı pazara çıkartılmamıştır. Buna rağmen genel olarak belli bir döneme kadar Milas ekonomisinde ihracat, ithalattan fazla olmuştur. 1931 verilerine göre yıllık ihracat 3 milyon lira iken 2 milyon liralık ithalat yapılmıştır.²⁰

II. Dünya Savaşı'nın çıkmasından yaklaşık 20 yıl önce Ali Cenani Bey'in notlarında Milas'ın ekonomik durumu net bir şekilde izah edilmiştir. 1920 verilerine göre Milas'ın nüfusu 36.630 kişidir. Aynı yılın verilerine göre Milas'ta üretilen toplam 327.930 kilo buğday, 458.285 kilo arpa, 176.325 kilo yulaf, 76.830 kilo çavdar, 9.660 kilo mısır darısı, 22.358 kilo akdarı, 3.997 kilo bakla, 1.470 kilo nohut, 5.430 kilo börülce, 300.000 (?) kilo tütün ve 15.196 kilo pamuk bulunmaktadır.²¹ Bu veriler ışığında Milas'ın bir tarım kenti olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Neredeyse tüm kaynaklarda Milas'ta Musevi vatandaşların çokluğundan söz edilir. Milas ticaretinin ciddi bir bölümünü Musevilerin oluşturduğu bilinmektedir. 1915 sayımlarına göre Milas'ta toplam 1.005 Musevi ikamet etmektedir. Bunun sebebi ise Milas'ın ticari anlamda gelişmiş bir kent olmasıdır.²² Özellikle kuyumculukla uğraşan Musevilerin bölge halkıyla kişisel sürtüşmeler haricinde ciddi bir problem yaşadığı görülmemektedir. Ancak söylentilere göre 1942 yılında bombalama hadisesi gerçekleştiğinde bazı Milaslılar, düşman devletler ile Musevilerin iş birliği yaptıklarını ve onlara yardım ettiklerini iddia

¹⁹ Aydın ve Kapıcı, "İç Politika Tedbirleri", 117.

²⁰ Ünal Üstündağ, "Ragıp Kemal Cantürk'ün Muğla ve Milas Gözlemleri 1931", *Cumhuriyet'in 100. Yılında Düünden Bugüne Muğla I*, (Muğla Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2024): 406.

²¹ Güçlü, "Ali Cenani Bey'in Notları", 290.

²² Melek Çolak, "Milas Yahudileri ve Türk-Yahudi İlişkileri (XIX. Yüzyıl Sonu - XX. Yüzyıl Başı)", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, sayı 21, (2004): 59-78.

ederek kargaşayı körüklemiş olsalar da neticesinde büyük bir sorun çıkmadığı görülmektedir.²³

Ancak II. Dünya Savaşı sürecinde Musevilerle o güne kadar iyi anlaşılan Milaslılar belirli kitapların da dolaşıma sokulmasıyla onlara karşı bir cephe almış ve süreç içerisinde Musevileri dışlanmaya başlamıştır. Bunun neticesinde baskılara ve dışlanmalara katlanamayan Museviler başta İzmir olmak üzere büyükşehirlerle, ardından büyük bir kısmı 1948’de bir Yahudi devleti olarak kurulan İsrail’e göç etmişlerdir.²⁴

15 Mart 1942 Bombardıman Hadisesi

Türkiye’nin savaş tehlikesi karşısında aldığı pasif güvenlik önlemlerinden biri ışıkların söndürülmesi ve karartılması olmuştur. Böylece hava taarruzlarına karşı korunma sağlanmış olacaktı. Bu hususta bir nizamname hazırlanmış ve 15 Şubat 1939’da Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Nizamnameye göre sokak lambaları 60 voltu geçmeyecek, iç mekanlardaki ışıkların dışarıya sızması engellenecek, özel ve resmi binalarla birlikte ev, apartman, mağaza, okul gibi yerlerin maskelenmesi 1 Aralık 1940’a kadar tamamlanacaktı. Nizamnamenin uygulanmasından Genelkurmay Başkanlığı sorumlu olacak, emre uymayanlar hakkında gerekli işlemler yapılacaktı.²⁵

Karartma uygulaması Milas’ta da eksiksiz ve denetime tabi olarak uygulanmıştır.²⁶ 14 Mart’ı 15 Mart’a bağlayan gecede bölge halkı saat 01.00 sularında tayyare sesiyle uyanmış ve ardından kentte silah ve bomba sesleri duyulmuştur. Uçakların aydınlatma fişegi atması sebebiyle gece yarısı hava nispeten daha aydınlık olmuştur. Ardından Milas merkezde bulunan Esentepe mevkiindeki askeri cephaneliğin yakınlarına bomba atmışlardır. Uçaklar Esentepe’den uzaklaşırken Beçin yolu üzerindeki boş tarlaları bombalamış ancak tarlaların yeni sürülmüş olması sebebiyle bombaların çoğu patlamamıştır.²⁷ Esentepe’de bulunan cephaneliğin yakınlarına atılan bomba Bekçi Durmuş

²³ Osman Kör (99 yaşında vefat eden Milas’ın meşhur bakırcısı), Hüseyin Can Eren tarafından yapılan sözlü tarih görüşmesi, Milas, 11 Nisan 2022.

²⁴ Melek Çolak, *Milas Yahudileri*, (Milas Belediyesi Kültür Yayınları, 2005), 75.

²⁵ Ferit Yücebaş, “Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı Arifesi ve Savaş Esnasında Olası Saldırıları Karşı Halkı Bilgilendirme Çalışmaları”, *Anasay*, S. 26, 2023, s. 93.

²⁶ Cavit Emiroğlu (Bekçi Durmuş Işıldak’ın komşusu), Hüseyin Can Eren tarafından yapılan sözlü tarih görüşmesi, Milas, 17 Nisan 2022.

²⁷ Olcay Akdeniz, “Milas Bombardımanı”, *Milas Ticaret Odası Haber Bülteni*, sayı 24, (2002): 15.

İşıldak'ın evinin önüne isabet etmiştir.²⁸ Bombanın patlamasıyla ev yıkılmış ve Durmuş İşıldak hayatını kaybetmiştir. Bu olay yerel ve ulusal basında çok büyük ses getirmiştir (EK-2).²⁹

O dönem Güllük'te görevli olan bir rütbeli askerin iddiasına göre bu bombalama daha önceden planlanmış bir durumdu. Leros veya Kalimnos adalarından gelen "Kosta" adındaki bir balıkçı Mirat Erdöl isimli ordu mensubuna bu hadisenin istihbaratını vermiş ve buna hazırlıklı olmaları gerektiğini bildirmiştir. Mirat Erdöl bu istihbaratı üst makamlara bildirerek gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamıştır. Hadisedeki en önemli nokta bombardımanın İngiliz mühimmatları kullanılarak Alman uçakları tarafından yapıldığı düşüncesidir. Mirat Erdöl o dönemde motorunun sesinden uçağın hangi ülkeye ait olduğunu anladıklarını söyleyerek Alman uçaklarının bombardımanı gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Ancak sabahleyin yapılan tetkik esnasında bombaların İngiltere'ye ait olduğu ortaya çıkmıştır. Tüm bunlar birleştirildiğinde ve istihbaratın da bahsi geçen balıkçı tarafından bildirildiği kabul edilirse İngilizlerin, Ege adalarında Alman uçağı edinerek bombalama hadisesini gerçekleştirdiği ve bunu Almanya yapmış gibi göstererek Türkiye'yi Almanya'ya karşı savaşa sokmaya çalıştıkları ihtimali göz ardı edilmemelidir. Zira Mirat Erdöl'ün bir diğer iddiası da Alman uçaklarını kullanan pilotların çok iyi Almanca konuşuyor olmasıydı. Bu durumda planlı bir hadise olması ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır.³⁰

İngiltere Ulusal Arşivi Belgeleri Işığında Milas Bombardımanı

Milas bombardımanının hemen ardından vaziyet telgraf ile Ankara'ya bildirildi ve tahkikata başlandı. Bombardımanın gerçekleşmesinden iki gün sonra olay Ege bölgesi bazında yerel, ulusal ve uluslararası basında yer alarak tüm dünyaya duyuruldu. İlk olarak 16 Mart günü saat 19.30'da radyo yayını ile tanımlanamayan üç tane uçağın Milas'a 15 adet bomba attığı duyuruldu.³¹

Birleşik Krallık Hava Kuvvetleri (Royal Air Force) uçakları, Milas'ın bombalandığı gece Rodos üzerinde bir hareket gerçekleştirdiği için Milas'ın

²⁸ Emiroğlu, sözlü tarih görüşmesi.

²⁹ Durmuş İşıldak (Bekçi Durmuş İşıldak'ın torunu), Hüseyin Can Eren tarafından yapılan sözlü tarih görüşmesi, Milas, 11 Nisan 2022.

³⁰ Mir'at Erdöl, *Küçük Kitap Türk-Yunan Dostluğu*, (Özkan Matbaacılık 1994): 92-93.

³¹ TNA, AIR 23/1194, 5A

bombalandığı haberi alınır alınmaz iç yazışmalara yansıyan şekliyle durumun İngiliz makamlarınca incelendiğini görmekteyiz.

Yazışmaları incelediğimiz zaman öncelikle uçakların Bodrum tarafından geldiği, Güllük kasabasında fişekler atmak suretiyle Milas'a ulaşarak bombardıman gerçekleştirdiğini görmekteyiz.³² Ardından İngiltere'nin bu saldırıyı kabul etmediğini de tespit edebilmekteyiz. İlgili makamların ciddi şekilde şüphe duyduğu iki ihtimal vardır. Birincisi İngiliz uçaklarını düşüren Almanların bu uçakları tamir ettikten sonra Türkiye ile Müttefik devletleri savaşa sokmaya çalışması; ikincisi İtalyanların, Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin bölgede olmasını fırsat bilerek yaptığı bir saldırı olma ihtimalidir. Almanya'dan özellikle şüphe edilmesinin en önemli sebebi 1941 yılının Eylül ayında Suriye'de İngiliz saldırısı gibi görünen bir Alman saldırısı gerçekleşmiş olmasıydı. Fransızlara karşı yapılan bu saldırıda Attaka Dağı'nda düşürülen Alman uçağında İngilizlere ait dört librelik yangın bombası bulunmuştur.³³ Bu durum göz önünde bulundurulduğunda Almanya'nın bu gibi yanıltma girişimlerinin imkansızlığından bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Bir diğer husus olarak İtalya'nın böyle bir saldırı gerçekleştirmiş olma ihtimali üzerinde bir süre durulduğunu da belgelerden görebilmekteyiz.³⁴ Tüm ihtimaller mercek altına alındığında İngiliz makamlarının, Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin o gece Milas'ı bombalamasının imkânsız olduğuna dair değerlendirmesi tahkikat raporlarına yansımaktadır. Ayrıca, Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin Ankara'daki Hava Ataşesi ile Hava Komutanı, bombardımanın gerçekleştiği gece aslında Rodos'a yönelik bir harekât düzenlediklerini ve Milas'taki hadiseyle herhangi bir alakalarının bulunmadığını; buna rağmen olayın doğal sorumlusu gibi görüldüklerini ifade etmiştir.³⁵ Birleşik Krallık yargısı 14 Mart'ı 15 Mart'a bağlayan yani bombardıman hadisesinin gerçekleştiği gece sahada bulunan tüm Kraliyet Hava Kuvvetleri uçaklarının rotasını incelemeye almıştır. Yargı 108, 70, 37 ve 40. filoların bünyesinde bulunan hiçbir uçağın o saatlerde Milas'a yaklaşmadığına dair bir sonuca varmıştır. Yalnızca bir uçağın rotasını şaşırdığı ancak onun da bir dakikadan daha kısa bir süre sonra tekrar rotaya girdiği belirtilmiştir. Bu durum İngiltere'nin kendi içinde yaptığı bir yargılama olduğu için rotalar üzerinden yanlış kararlar alması çok düşük bir

³² TNA, AIR, 23/1194, 10A.

³³ TNA, AIR 23/1194, 30A.

³⁴ TNA, AIR 23/1194, 38A.

³⁵ TNA, AIR 23/1194, 25A.

ihtimal olarak görülmektedir. İç yazışmalarda defalarca Milas'ı kendilerinin bombalamadığını belirtmeleri de bu tezi oldukça güçlendirmektedir.³⁶

Tetkiklerin tamamlanmasının ardından Türk Hükümeti'nin saptadığı zararın tanzimini İngiltere çok geçmeden kabul etmiştir. Bunun sebebi de İngilizlerin, Almanların durumun karışıklığından yararlanıp Türkiye'de bir propaganda sahası açmasına müsaade etmek istememesidir.³⁷ Ancak sonrasında İngiltere, Türk Hükümeti'nin zarar tespit raporuna güvenmeyerek Milas'tan İzmir'e gönderilen parçaları incelemesi için Çavuş Novis'i göndermiştir. Çavuş'a tercümanlık yapması için Türk Hava Kuvvetleri'nden Yüzbaşı Memduk Boysal görevlendirilmiştir. Çavuş Novis raporunda gördüklerini şu şekilde yazmıştır:

"1. Kuyruk kısımları sağlam, gövdeleri neredeyse yanmış üç adet dört librelik yangın bombası.

2. Yukarıdaki tipte yangın bombası bulunan iki adet kuyruk ünitesi.

3. İngiliz Küçük Bomba Konteynerinde hafif patlayıcı ve yangın bombalarını desteklemek için kullanılan tipte bir serbest bırakma çubuğu.

4. Genel amaçlı bomba burun tıkaçı.

5. İki kanatlı bir kuyruk tabancası kurma kanadı.

6. Kalınlığı bir ila yarım inç arasında değişen üzerinde sarı boya izi bulunan birkaç çelik parçası.

7. Kurma kanadını kuyruk tabancasına bağlamak için genel amaçlı bombada kullanılan tipte çatal uçlu bir çubuk.

8. Görünüşe göre İngiliz Genel Amaçlı Mk IV bombalarına takılan tipte iki adet bomba kuyruğu ünitesinin kalıntıları."

Bununla birlikte Türk askerleri, Çavuş Novis'e bazı bombaların patlamadığını söylemiştir. Bunun üzerine Çavuş Novis bombaları incelemesi gerektiğini söylemiş fakat Türk askerleri ona bu fırsatı sunmamıştır. İncelemeler bittikten sonra Çavuş Novis, İzmir'deki Türk Hava Kuvvetleri Komutanı General Celal Yakal'ın yanına getirilmiştir. General Celal Yakal, Çavuş Novis'e ne sonuca ulaştığını sormuş, Çavuş Novis ise parçaların İngilizlere ait olduğunu söylemiştir.

³⁶ TNA, AIR 23/1194, 29A.

³⁷ TNA, AIR 23/1194, 11A.

Ardından Çavuş Novis elde ettiği bilgileri Kraliyet Mühendisi Yüzbaşı Hughes'a iletmiştir (Ek-3).³⁸

Yapılan tespitlere göre bombardıman esnasında seksen tane yangın bombası, üç tane kırk kiloluk bomba ve üç tane de 250 kiloluk bomba atılmıştır. Bu bombalardan yalnızca dört tanesi patlamamıştır. Patlamayan dört bombanın iki tanesinin içinde emniyet pimlerinin bulunduğu belirtilmektedir. Yaklaşık altmış feet derinliğindeki bir kuyuya atılarak imha edilmeye çalışan bombaların hiçbirisi dibe çarptığı halde patlamamıştır.³⁹

Zararın karşılanması noktasında İngilizler, yapacakları ödemenin "ex-graita" (lütuf ödemesi) adıyla gerçekleştirileceğini belirtmiştir. Ayrıca Milas'ı bir Türk uçağının bombalaması durumunda ne kadar ödeme yapılacaksa ancak o kadar ödeme yapabileceklerini ifade etmişlerdir. Bombardıman esnasında hayatını kaybeden Bekçi Durmuş'un ailesi için talep edilen ödemeyi de fazla bulmuşlardır. İngiltere'de böyle bir durumda hayatını kaybeden birine yapılacak olan ödemenin 22 katının talep edildiğini belirtmek suretiyle bu konudaki memnuniyetsizliklerini dile getirmişlerdir. Bu nedenle bu ödemenin kesinlikle emsal teşkil etmeyeceğini vurgulamışlardır.⁴⁰

Türk ve İngiliz Basınına Göre Milas Bombardımanı

Ülke genelinde hadisenin en çok duyulmasına sebebiyet veren gazete şüphesiz kendisi de Muğla Fethiyeli olan Yunus Nadi Bey'in sahibi olduğu Cumhuriyet gazetesiydi. 17 Mart 1942 tarihli Cumhuriyet gazetesinin birinci sayfasında bu haber yer alıyordu. Haberde "*Türkiye Şehrine Yapılan Tecavüz - 3 yabancı tayyare gece Milas'a taarruz ederek 15 bomba attı. Tayyareler şehri makineli tüfek ateşine tuttular. Bazı evler yakıldı. 2 ölü 1 yaralı vardı. 15 Mart 1942 Pazar sabahı saat bire beş kala 3 yabancı tayyare Muğla vilayetine bağlı Milas'a evvela tenevvür fişegi ile ortalığı aydınlattıktan sonra 15 bomba ve makinalı tüfekle de ateş açmıştır. Tatbikat sürmektedir.*" diye yazmaktadır.⁴¹

Yine Haydar Rüştü Bey'in sahibi olduğu İzmir'in yerel gazetelerinden Anadolu'da Milas bombardımanı şu şekilde haberleştirilmiştir: "*Üç Yabancı Tayyare Milas'ı Bombardıman Etti - Milas'a bomba atılmış, makinalı tüfek ateşi açılmış; iki vatandaş ölmüş, bir vatandaş yaralanmıştır. Tahkikata başlanmıştır. Ankara, 16*

³⁸ TNA, AIR 23/1194, 24A.

³⁹ TNA, AIR 23/1194, 28B.

⁴⁰ TNA, FO 371/33393

⁴¹ "Türkiye Şehrine Yapılan Tecavüz", *Cumhuriyet*, 17 Mart 1942.

(A.A.) – Resmi tebliğ: 15 Mart 1942 Pazar sabahı saat bire beş kala üç yabancı tayyare Milas şehrine ve civarına evvela tenvir fişegi ile etrafı aydınlattıktan sonra 15 bomba atmış ve makinalı tüfek ateşi açmıştır. Bu bombalama neticesinde Milas'ta bazı evler hasara uğramış ve iki ölü ve bir yaralı bulunduğu teessürle tespit edilmiştir. Tahkikata devam edilmektedir. Neticede gereken teşebbüsler yapılacaktır".⁴²

23 Mart 1942 tarihli Cumhuriyet gazetesinin Milas ile ilgili haberinde "Milas'ın Bombalanması – Yanlışlıkla İngiliz tayyareleri tarafından yapıldığını İngiltere sefiri hükümetimize bildirdi. İngiltere teessürlerini ve tazminat arzusunu tekrar ediyor. İngiliz makamları yeni hadiseler olmaması için çalışacaklar." yazmaktadır.⁴³

Bu habere bakıldığında İngiltere'nin durumu kabullendiği ve Türkiye'yle ilişkilerini bozmak istemediği açıkça görülmektedir. Dönemin şartları ve savaş atmosferinden dolayı gazetelerin kendi inisiyatiflerini kullanarak haber yapmaktan kaçındıkları, üstelik böyle hassas bir konuyu resmi tebliğ ile bildirmekten başka bir girişimde bulunmadıkları açıkça ortadadır.

Uluslararası basında ise The Times gazetesinin 19 Mart 1942 tarihli sayısında olay şu şekilde haberleştirilmiştir:

"Türk Kasabasına Bombardıman – İngiliz Elçiliği Tarafından Soruşturma. 15 Mart tarihinde üç adet uçağın, milliyeti bilinmeyen, Türk kasabası Milas'a düzenlediği bombardıman sonucu iki kişinin hayatını kaybetmesi ve bazı maddi hasarların oluşması burada endişeye yol açmıştır. Aynı tarihte Rodos'a yapılan İngiliz hava saldırısı göz önünde bulundurulduğunda, bazı İngiliz bombardıman uçaklarının Milas'ı çok yakınlardaki İtalyan adalarıyla karıştırmış olabileceği düşünülmektedir. İngiliz Elçiliği, Türk yetkililerle eşgüdümlü olarak olayı araştırmaktadır."⁴⁴

Bu gazete haberinde İngiltere'ye ait olan uçakların İtalya'nın egemenliğindeki Rodos adasını bombalamaya çalışırken bir hata sonucu Milas'ı bombalamış olabileceği ihtimali dile getirilmektedir. Ancak böyle bir hatanın yapılması coğrafi duruma bakıldığında neredeyse imkânsız görünmektedir.

Yine The Times gazetesinin 23 Mart 1942 tarihli sayısında Milas bombardımanı hakkındaki bir habere şöyle yer verilmiştir: "Türk Kasabasına İngiliz Bombaları – Kötü Hava Koşullarından Kaynaklanan Hata. Ankara'daki İngiliz Büyükelçisi, İngiliz Hükûmeti'nden aldığı bilgiye göre yapılan soruşturmanın, tam karanlık ve olumsuz genel hava koşulları nedeniyle meydana gelen üzücü bir hatadan

⁴² "Üç Yabancı Tayyare Milas'ı Bombardıman Etti", *Anadolu*, 17 Mart 1942.

⁴³ "Milas'ın Bombalanması", *Cumhuriyet*, 23 Mart 1942.

⁴⁴ "Bombing of Turkish Town", *The Times*, 19 Mart 1942.

ötürü, 14-15 Mart gecesi Türk kasabası Milas'ta oluşan hasarın İngiliz uçakları tarafından gerçekleştirildiğini ortaya koyduğunu bildirmiştir. Büyükelçi, bu hata dolayısıyla Hükûmet'in üzüntüsünü ifade etmiş ve gerekli tüm tazminatların ödenmesi arzusunun dile getirmiştir. İngiliz yetkililer, benzer bir olayın tekrarlanmaması için ellerinden gelen her şeyi yapacaklardır. Milas, aynı gece İngiliz donanması ve hava kuvvetlerinin Rodos adasına düzenlediği ortak saldırı sırasında bombalanmıştır. Ankara'dan gelen raporlarda, Milas'ta iki kişinin hayatını kaybettiği ve bazı maddi zararların meydana geldiği bildirilmiştir."⁴⁵

Bu haberde de ilk haberdeki iddiayı doğrular nitelikte bir itiraf görmekteyiz. Kötü hava şartları ve karanlık nedeniyle Rodos adasının bombalandığı gece kazara Milas'ın bombalandığı ifade edilmektedir. Bu durum Mirat Erdöl'ün iddialarını destekler niteliktedir.⁴⁶

Tahkikatın Neticesi ve Zarar Tespiti

Tahkikatın neticelenmesinde en önemli etken şüphesiz İngiltere hükümeti olmuştur. Belge azlığından dolayı sürece çok hâkim olamasak dahi Hariciye Vekili Şükrü Saraçoğlu tarafından imzalanıp Başvekalet'e gönderilen bir belgede İngiliz Büyükelçiliği'nin bombardımanı kabul ettiği arşiv kaynaklarınca da sabit kılınmıştır (Ek-4).⁴⁷

İngiliz Hükümeti'nin bu saldırıyı her ne kadar bir hata olarak değerlendirse de nihayetinde kabul etmesi, elbette Türk Hükümeti'nin de işini kolaylaştırmıştır. Bunun ardından Türk Hükümeti, bombardıman sonucu oluşan hasarın tespiti için bir tahkikat başlatmıştır. Yapılan tahkikat neticesinde hazırlanan hasar tespit raporuna göre; (Ek-5)

- a) Yıkılan ve hasara uğrayan 25 bina için 12.650
- b) Bozulan su tesisatı için 2.700
- c) Bozulan elektrik tesisatı için 2.200
- d) Menkul zararlar için 3.000
- e) Ovadaki ekim zararı için 20.600 Lira olarak tahmin edildiği anlaşılan maddi hasar bedelinin talep edilmesiyle birlikte hayatını kaybeden Bekçi

⁴⁵ "British Bombs on Turkish Town", *The Times*, 23 Mart 1942.

⁴⁶ Burada kullandığımız *The Times* gazetesinin ilgili sayılarını bize lütfeden İzmir Türk Koleji Uşakzade Köşk Müdürü Sayın Cemal Necip Gürel'e teşekkür ederiz.

⁴⁷ BCA, 030.10.235.587.13.

Durmuş'un ailesine 1.500 Sterlin tutarında tazminat istenilmesi uygun görülmüştür.⁴⁸

Tahkikat ve hasar tespit raporunun İngiltere ile paylaşılması neticesinde zararların bedeli maddi olarak İngiliz Hükümeti tarafından karşılanmıştır. Tüm bunların yanı sıra konu hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde tek kelime dahi edilmemesi yahut edildiyse dahi kayıtlara geçirilmemesi dikkat edilmesi gereken bir husustur. Muhtemelen bu konular kayıt dışı konuşulmuştur. Bu kanıyı güçlendiren bir örnek olarak bakıldığında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, düzenli olarak tertiplenen yıllık yemek esnasında 50 milletvekili ve parti kurmaylarıyla *"Sakinme zorunda kalıyoruz arkadaşlar. Çünkü grupta konuşulan şeyler, aradan bir saat geçmeden ve bir kelime eksik olmamak üzere sefaretlere duyuruluyor. Bunun üzerindeyiz. Bu da bizim, ne yazık ki, içimizdeki bir hastalığımız, bir kanserimiz. Ama merak etmeyin, mutlaka bulup çıkaracağız ve size teslim edeceğiz. Cezasını siz belirleyeceksiniz."* ifadelerini paylaşmıştır.⁴⁹ Bu durum, Cumhuriyet Halk Partisi içinde bilgi sızdıran ve belki de ajanlık faaliyeti yürüten kişilerin varlığına işaret etmekte; Reiscumhur'un da bu olasılığın farkında olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, Milas bombardımanı hadisesinin, kayıt altına alınan ve kamuoyuna açık platformlarda tartışılmasından özellikle kaçınılmıştır.

Bombardımanın Ardından Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Demeci

İçeride büyükelçilikle bağlantılı muhbirlerin bulunduğu yönündeki kanaat nedeniyle konu resmî kayıtlara yansıtılmadan ve açık ortamlarda konuşulmadan ele alınmış olsa da, tamamen görmezden gelinmesi mümkün olmamıştır. Bu bağlamda, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün söylevlerinden konuya dair bazı ipuçları edinmek mümkündür.

Bombardımandan üç gün sonra Cumhuriyet gazetesi, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün İzmir'de yaptığı konuşmayı haberleştirmiştir. Buna göre Cumhurbaşkanı İnönü *"Harp dışında kalmaya çalışacağız, eğer ondan kaçmak mümkün olmazsa vatan borcunu şerefle ve haysiyetle ödeyeceğiz. Bizim muhariplerle çatışacak meselemiz yoktur. Fakat seferberlik durumu değişmeyecek, memleket ordularını daima ayakta ve hazır bulacaktır. Harpten dipdiri bir millet olarak çıkacağız, mesele*

⁴⁸ BCA, 030.10.140.5.20, 14817, 20.

⁴⁹ Faik Ahmet Barutçu, *Siyasi Anılar 1939-1954*, (Milliyet Yayınları, 1977): 242.

milletçe içerde hazır bulunmayı bilmektir."⁵⁰ demiştir. Bu dönemde Türkiye'nin 1 ila 1,5 milyon vatandaşını silah altına aldığı da unutulmamalıdır.⁵¹

Bu söylev son derece mühimdir. Cumhurbaşkanı'nın bombardımandan sonra yaptığı ilk konuşmanın tarafsızlık, milli birlik ve beraberlik üzerine olması hem içeriye hem de dışarıya önemli bir mesajdır. Bu mesaj bir yandan halkı her an her şey olabilir psikolojisinde tutarken diğer yandan uluslararası mecraya her an savaşa hazırız ancak tarafsız kalmak istiyoruz mesajı vermesi açısından son derece başarılı bir diplomasi örneğidir.

Sonuç

Türkiye, II. Dünya Savaşı'na fiilen dahil olmamasına rağmen Milas bombardımanı hadisesinde olduğu gibi çeşitli badirelerin içerisinde bulunmuştur. Milas bombardımanı bu badirelerin belki de en önemlisidir. İngiltere'nin iç yazışmalarında da görüldüğü üzere başlarda saldırıyı üstlenmemesi fakat daha sonradan Türkiye'den özür dileyerek sorumluluğu alması olayı daha önemli bir hale getirmektedir. Çünkü İngiltere, Türkiye'nin aceleci davranmayarak savaştan uzak durma politikasını idrak etmiştir. Genel olarak bakıldığında Türk Hükümeti'nin bu hadiseye karşı son derece temkinli kalması ve hatta olayın büyütülmemesinin tek açıklaması Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Türkiye'yi cihan harbinin dışında tutmakta kararlı olmasıdır. Cumhurbaşkanı İnönü'nün demeçlerini incelediğimiz zaman Türkiye'nin savaşın dışında kalacağı, ancak ciddi bir saldırı halinde gereğinin yapılacağı, uluslararası camiaya açık ve net bir mesaj olarak verilmiştir. Bu durum ülkenin imajı ve uluslararası itibarı bakımından son derece önemlidir.

Durum, İngiliz yönetimi açısından da değerlendirilmelidir. İngilizler, başlangıçta Milas'ın kendi savaş uçaklarınca bombalanmadığı yönünde bir izlenim oluşturmaya çalışmışsa da Türkiye'deki Alman propagandasını önlemek amacıyla stratejik bir karar olarak tazminat ödemeyi kabul etmiştir. Bu tutum, siyasi açıdan dikkat çekici ve hesaplı bir hamledir. Gizli olarak işaretlenen ve 1973 yılına kadar açılmaması kararı verilen belgelerde açıkça gördüğümüz husus İngiltere'nin bombardımanı üstlenmediğidir. Buna rağmen sorumluluk alarak ödemeyi bir tazminat olarak değil de lütuf ödemesi (ex-gratia) olarak yapmaları

⁵⁰ "Millî Şef'in İzmir'de Mühim Nutku", *Cumhuriyet*, 18 Mart 1942.

⁵¹ Tuncer Baykara, *Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri*, Ege Üniversitesi Basımevi, 1991, 138; Ali Can Tekinay-Hasip Saygılı, "Askeri Anılar Işığında İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si", *Asia Minor Studies* 9, sayı 2, (2021): 786-803.

İngiltere'nin diplomatik hamlelerini hızlıca nihayetlendirdiğini göstermektedir. İç yazışmalarda geçenler bir tarafa uluslararası camiada bombardımanı İngiltere'nin gerçekleştirdiği bilinmektedir. Amaç ne olursa olsun Türkiye'yi savaşa dahil etme çabalarının en güçlüsü Milas Bombardımanı olmuştur. Daha sonra İngiltere Başbakanı Winston Churchill'in Adana'ya gelerek Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile görüşmesi de bu çabaların devam ettiğini göstermektedir.

Nihayetinde iki ülke de diplomatik yöntemlerle meseleyi çözüme kavuşturmuştur. Bombardımanın ardından Türkiye, Milas'ta oluşan zararın İngiltere tarafından tanzimini sağlamıştır. Olayın sonrasında da Türkiye'nin harbin dışında kalma çabaları savaşın nihayetlenmesine kadar sürmüştür. 23 Şubat 1945'te, savaşın bitmesine aylar kala, Mihver bloğunun savaşı kaybedeceğinin kesinleşmesi üzerine Türkiye siyasi bir hamle olarak Müttefik bloğu tarafında savaşa dahil olmuştur.

Günümüzde dahi Milas'ta bombardımanın izleri kendini belli etmektedir. Ancak hadise bölge halkı tarafından pek bilinmediğinden dolayı dikkat çekmemektedir. Örneğin bu çalışma esnasında Esentepe olarak bilinen Hacıabti Mahallesi'nde bombardıman esnasında hayatını kaybeden Bekçi Durmuş Işıldak'ın evi tespit edilmiştir. Yerine yeni ev yapılmış olmasına rağmen evin biraz ilerisindeki cephanelik harabe halinde durmaktadır (EK-6). Bölge halkının iddialarına göre cephaneliğin nöbetçileri uçakları vurabilecek imkana sahip olsa da ilçe merkezinden gelen emir doğrultusunda ateş açmamıştır. Gerçeklik payı araştırılması gereken bu iddia, Türkiye'nin tarafsızlık politikasını emir-komuta zinciri dahilinde titizlikle koruduğunu göstermektedir.

Türkiye, 1939-1945 yılları arasında, dünya tarihinin en yıkıcı çatışmalarından biri olan II. Dünya Savaşı'nın zorlu koşullarını, olabildiğince az zarar görerek atlarmayı başarmıştır. Savaş ekonomisinin ülke genelinde hakim olduğu bu dönemde, Türk milleti, Millî Mücadele'den sonraki en ağır sınavlarından birini vermiştir. Savaşa doğrudan dahil olduğu senaryoda Türkiye'nin yaşanandan çok daha fazla zararla savaştan çıkacağı ortadadır. Ancak savaş süresince uygulanan tarafsızlık politikası ve sıkı yönetim sayesinde, altı yıl boyunca dış bağımlılık en aza indirgenmiş, toprak bütünlüğü korunmuş ve olağanüstü kayıpların önüne geçilmiştir. Bu kritik sürecin sonunda, Türkiye, savaş öncesi dönemde olduğu gibi, dış dünyayla entegrasyonunu artırmak ve demokratikleşme yönünde önemli adımlar atmak üzere harekete geçmiştir. Milas

Bombardımanı ve sonrasında yürütülen diplomasi savaşın eşğinde bulunan Türkiye için tam anlamıyla bir dönüm noktası olmuştur.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

BCA, 030.10.235.587.13

BCA, 030.10.140.5.20, 14817, 20

The National Archives

TNA, FO 371/33393, RC7151808.

TNA, AIR 23/1194, RC7151809

Sürekli Yayınlar

Anadolu, 17 Mart 1942.

Cumhuriyet, 23 Mart 1942.

Cumhuriyet, 18 Mart 1942.

Cumhuriyet, 17 Mart 1942.

The Times, 19 Mart 1942.

The Times, 23 Mart 1942.

Kitaplar ve Makaleler

Akdeniz, Olcay. "Milas Bombardımanı." *Milas Ticaret Odası Haber Bülteni*, sayı 24 (2002): 15-18.

Aydın, İmren, ve Kapıcı, Hikmet Zeki. "II. Dünya Savaşı'na Giriş Sürecinde Türkiye'nin Aldığı İç Politika Tedbirleri (1 Eylül 1939 - 18 Ocak 1940)". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 32, sayı 45 (2018): 109-130.

Barutçu, Faik Ahmet. *Siyasi Anılar 1939-1954*. Milliyet Yayınları, 1977.

Baykara Tuncer. *Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri*. Ege Üniversitesi Basımevi, 1991.

Çelebi, Mevlüt. "Millî Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri." *Belleten* 62, sayı 233 (1998): 157-206.

Çolak, Melek. *Milas Yahudileri*. Milas Belediyesi Kültür Yayınları, 2005.

- Çolak, Melek. "Milas Yahudileri ve Türk-Yahudi İlişkiler (XIX. Yüzyıl Sonu – XX. Yüzyıl Başı)." *Akademik Araştırmalar Dergisi*, sayı 21 (2004): 59-78.
- Değirmenci, Serkan. "İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Ekonomisi: Politikalar, Yaklaşımlar ve Sonuçlar." *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 12, sayı 2 (2023): 181-204.
- Erdöl, Mirat. *Küçük Kitap Türk-Yunan Dostluğu*, Özkan Matbaacılık, 1994.
- Güçlü, Muhammet. "Ali Cenani Bey'in Notlarına Göre Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Milas ve Bodrum Kazalarının Ekonomik Durumu." 2. *Uluslararası Her Yönüyle Bodrum Sempozyumu*, (2011): 286-299.
- Karagülmez, Müjdat. "Macar Arşiv Belgeleri Işığında Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı Öncesinde Yapmış Olduğu Askerî Hazırlıklar (1935-1939)", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 51 (2020): 326-342.
- Koca, Feray, ve Akça, Bayram. "Antik Karya'nın Başkenti Halikarnassos'da Kent Planlama Anlayışı." *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi* 19, sayı 40 (2017): 42-54.
- Köse, İsmail. "Yalta ve Potsdam Konferansları: Sovyetler Birliği'nin Türk Boğazlarında Egemenlik Paylaşım Talepleri." *Karadeniz İncelemeleri Dergisi* 10, sayı 19 (2015): 241-276.
- Özçelik, Mücahit. "İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikası." *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1, sayı 29 (2010): 253-269.
- Taşkıran, Bilgi. *Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Milas, 1923-1960*. Milas Belediyesi Kültür Yayınları, 2022.
- Tekinay, Ali Can ve Saygılı, Hasip. "Askeri Anılar Işığında İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si." *Asia Minor Studies*, C. 9, S. 2, 2021, ss. 786-803.
- Üstündağ, Ünal. "Ragıp Kemal Cantürk'ün Muğla ve Milas Gözlemleri 1931." *Cumhuriyet'in 100. Yılında Düünden Bugüne Muğla I*, Alaattin Karaca ve Gulzar Mammadova, Muğla Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2024.
- Yücebaş, Ferit. "Türkiye'de İkinci Dünya Savaşı Arifesi ve Savaş Esnasında Olası Saldırlara Karşı Halkı Bilgilendirme Çalışmaları." *Anasay*, S. 26, 2023: 84-96.

İnternet Kaynakları

"Bir Zamanlar Milas'ta...", 24 Haziran 2025 tarihinde erişildi, <https://habermilas.com/haber/5906347/bir-zamanlar-milasta>

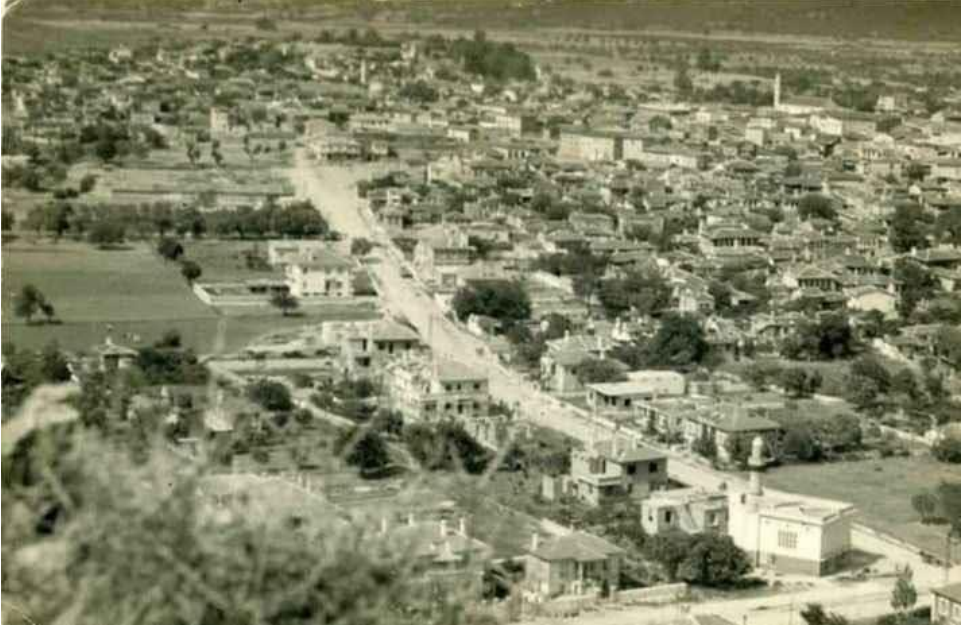
Sözlü Tarih Görüşmeleri

- Cavit Emiroğlu (Bekçi Durmuş Işıldak'ın komşusu), Hüseyin Can Eren tarafından yapılan sözlü tarih görüşmesi, Milas, 17 Nisan 2022.
- Durmuş Işıldak (Bekçi Durmuş Işıldak'ın torunu), Hüseyin Can Eren tarafından yapılan sözlü tarih görüşmesi, Milas, 11 Nisan 2022.

Osman Kör (99 yaşında vefat eden Milas'ın meşhur bakırcısı), Hüseyin Can Eren tarafından yapılan sözlü tarih görüşmesi, Milas, 11 Nisan 2022.

EKLER

EK-1: Milas'ta Genel Görünüş⁵²

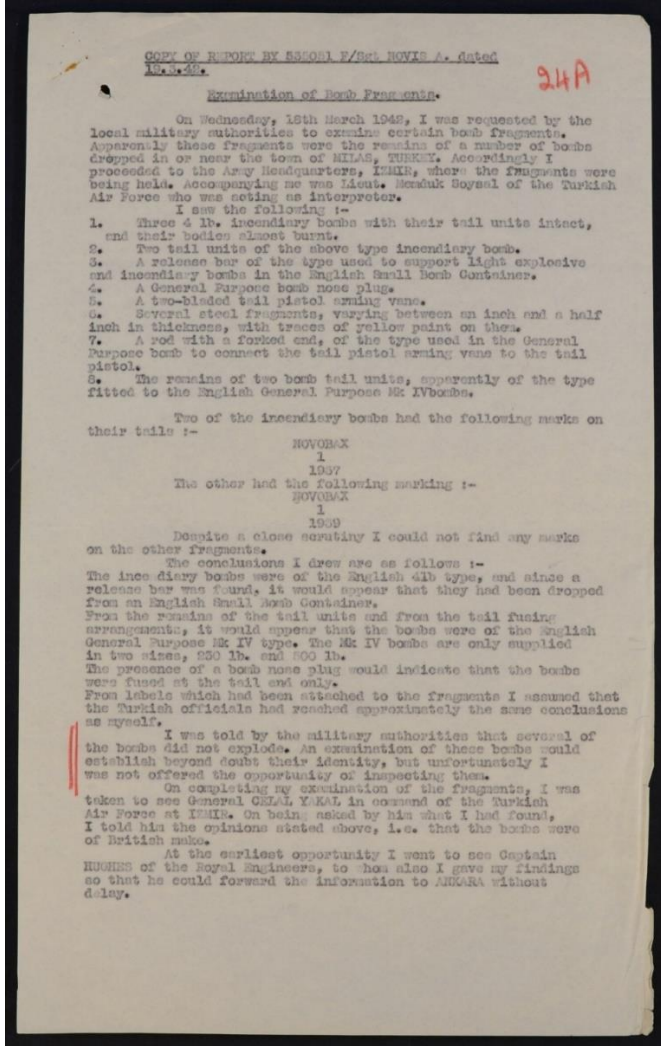
⁵² "Bir Zamanlar Milas'ta...", 24 Haziran 2025 tarihinde erişildi, <https://habermilas.com/haber/5906347/bir-zamanlar-milasta>

EK-2: Bombardıman Sırasında Şehit Olan Bekçi Durmuş Işıldak⁵³

⁵³ Fotoğraf, Bekçi Durmuş Işıldak'ın torunu Durmuş Işıldak tarafından paylaşılmıştır. (Foto: Hüseyin Can Eren)

EK-3: İngiliz Çavuş Novis'in Milas Bombardmanında Kullanılan Bombalar Üzerine İnceleme Raporu⁵⁴

EK-4: Milas Bombardmanına İlişkin Hariciye Vekili Şükrü Saraçoğlu İmzalı 3 Nisan 1942 Tarihli Başvekalete Yazılan Yazı⁵⁵

⁵⁴ TNA, AIR 23/1194, 24A.

⁵⁵ BCA, 030.10.235.587.13

T. C.
Hariciye Vekâleti
Üçüncü Daire Umum Müdürlüğü
Şube 4

Ü. No. 24622
H. No. 153
Lef: _____

Ankara 3. IV 1942
Hulasa 5.9.1942

Yüksek Başvekâlete

İngiltere Sefareti, hükümetinden aldığı malûmat ve talimâta atfen, 14/15 mart gecesi Milas'ın bombardımanı hadisesinden İngiliz tayyarelerinin mesul oldukları ve bu tayyarelerin karanlık ve fena hava şartları yüzünden yanlışlıkla bu hadiseye sebebiyet verdikleri anlaşıldığını ve İngiliz hükümetinin bu yanlışlıktan dolayı tekrar izharı teessüf ettiğini ve ikâ edilen zararı telâfi etmeği arzu ettiğini Vekâletimize bildirmiş ve İngiliz makamlarının bade-mâ böyle bir hadisenin vukuunu önlemek maksadile mümkün olan tedbirleri almış olduklarını ilâve etmiştir.

Keyfiyeti yüksek ittilâlarına arzeder ve talep edilecek tazminat için zarar ve ziyan miktarının tesbit ettirilerek Vekâletimize işarına müsaade buyurulmasını yüksek saygılarıma terdiften rica ederim.

Hariciye Vekili

Hariciye Vekili

*arz edilecek
hıfzı
8.4.1942*

Ş. Sarıoğlu

Ş. V.

Yüksek Başvekâlete, Dahiliye Vekâletine ve Genelkurmay Başkanlığına vazıdî.

030 10 235 587 B

4.4.1942 2880

EK-5: Türk Hükümeti Tarafından Hazırlanan Milas Bombardımanı Hasar Tespit Raporu, 23.06.1942⁵⁶

⁵⁶ BCA, 030.10.140.5.20, 14817, 20

T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C. BAŞVEKÂLET
Yazı İşleri Müdürlüğü
Sayı :

Dosya işaretleri

14817

137
39

Hariciye Vekilliklerine

Milas bombardımanından husule gelen zararlar hakkında Dahiliye Vekilliklerinden Vekilliliğinize yazıldığı anlaşılan tezkerede bildirildiği gibi:

a)Yıkılan ve hasara uğrayan 25 bina için 2650
b) Bozulan su tesisatı için 2700
c)Bozulan elektrik tesisatı için 2200
d)Menkul zararlar için 3000
e)Ovadaki ekim zararı için 50 ki cemen (20.600)

lira olarak tahmin edildiği anlaşılan maddi hasar bedelinin bu miktarlarda ve ölen bekçi Durmuşun ailesine de 1500 sterlin tutarında tazminat istenilmesi muvafık görülmüş olduğunu arz ederim.

Başvekil

27. VI. 1944

af

-1-

030	10			140	5	20
-----	----	--	--	-----	---	----

Devlet Matbaası

EK-6: Milas'ın Hacıabti Mahallesi'nde Bulunan Askeri Cephanelik⁵⁷⁵⁷ Foto: Hüseyin Can Eren, 11 Mayıs 2022.

